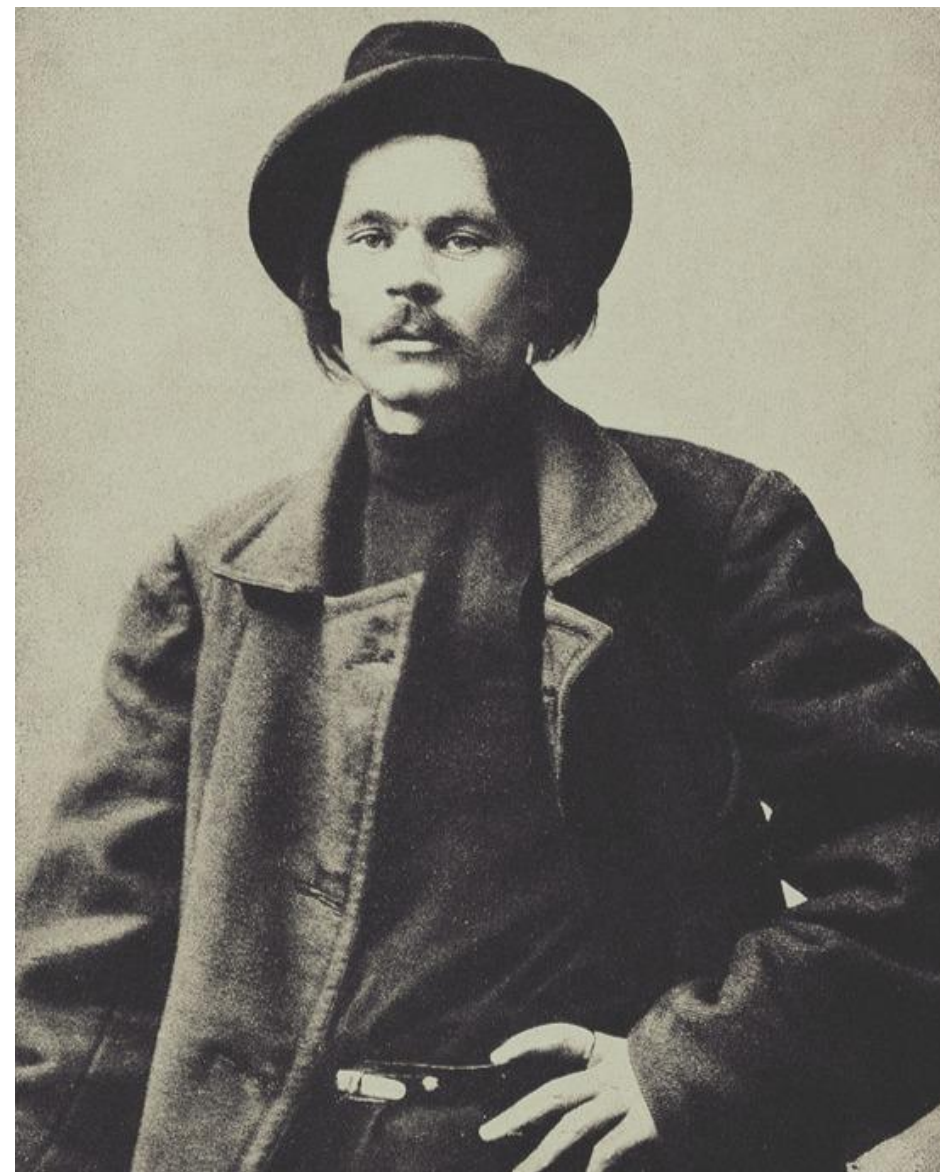

Maxim Gorkij

1868–1936

***„Člověk! To je skvělý! To zní...
hrdě! Člo-věk! Važte si
člověka!“***

Životaběh

- narozen v Nižním Novgorodu
- vlastním jménem Alexej Maximovič Peškov
- umělecký pseudonym Maxim Gorkij začal používat, vedle řady dalších jmen, v roce 1892
- Maxim je jméno po otci, Gorkij znamená v ruštině Hořký
- první roky žil s rodiči v Astrachani
- když mu byly 3 roky, jeho otec zemřel na cholera
- poté vychováván prarodiči v Nižním Novgorodu – despotický děd a zbožná, hodná babička
- do školy chodil do 11 let, kdy mu umřela matka a děd ho odmítl dále živit

Mládí a dospívání

- v období let 1879–1884 vystřídal řadu zaměstnání (bylo mu 11–16 let) – poslíček v obchodě, nakladač v přístavu, pekařský dělník, myl nádobí na volžském parníku, učil se v dílně malíře ikon či v obuvnickém krámu, pracoval u kaspických rybářů nebo jako železniční hlídač
- v 15 letech se toulal po Rusku a vzdělával se, žil mezi bosáky (lidé bez domova, tuláci, otrhanci...)
- 1884 se pokouší (neúspěšně) nastoupit na univerzitu v Kazani, ale neměl dost finančních prostředků
- 1887 mu umírá babička, prochází životní krizí, pokusil se spáchat sebevraždu, přežil s následky na plicích (netrefil se do srdce), na 4 roky byl exkomunikován pravoslavnou církví

Spisovatelská a politická činnost

- 1888–1891 cestuje po Rusku, střídá různá zaměstnání a sbírá dojmy, které se posléze stanou bohatou zásobárnou motivů jeho prozaické tvorby
- od 80. let je v kontaktu s narodniki, čte marxistickou literaturu, spolupracuje se sociálními demokraty, podílí se na propagandistické revoluční činnosti a dostává se do prvních konfliktů s carskou policií
- navazuje kontakty v uměleckém prostředí, píše povídky, pracuje v novinách
- 1888 (ve 20 letech) poprvé vězněn
- 1895 se oženil s Jekatěrinou Volžinovou, s níž měl dvě děti

Gorkij a první manželka Jekatěrina Volžina s dětmi – 1903

- 1899 vydal dvousvazkový soubor svých děl *Črty a povídky*, který ho proslavil v ruském i evropském literárním světě
- spřátelil se s Antonem Pavlovičem Čechovem, Ivanem Buninem, Leonidem Andrejevem, Fjodorem Ivanovičem Šaljapinem

M. Gorkij s L. N. Tolstým v Jasně Poljaně – 1900

- 1900 se seznámil s herečkou MCHT Marií Andrejevovou, která byla aktivní marxistkou
- píše své první divadelní hry *Měšťané* a *Na dně* pro MCHT
- 1902 zvolen čestným členem Akademie věd, ale na příkaz cara Mikuláše II. byla volba prohlášena za neplatnou
- je populární v zahraničí a hojně překládán
- finančně je natolik zajištěný, že může v následujících letech podporovat revoluční aktivity

Gorkij a herečka Maria Andrejevová – 1906

Maria Andrejevová – 1905

- 1902–1904 žije v Nižním Novgorodě, kde chtěl založit vlastní divadlo za podpory Stanislavského a finanční podpory od Savvy Morozova
- Stanislavskij věřil, že je možné vybudovat síť provinčních divadel a reformovat tak divadlo v celém Rusku, poslal za Gorkým několik svých žáků (stejnou síť zamýšlel vytvořit o rok později s Mejercholdem při koncipování Studia na Povarské)
- cenzura zakázala všechny plánované hry a Gorkij se tohoto projektu vzdal
- navštěvovali ho spisovatelé, umělci
- v rámci iniciace kulturního života v Nižním Novgorodu se podařilo otevření kulturního domu, založení divadla a školy Fjodora Ivanoviče Šaljapina

- 1903 opustil manželku a žije s M. Andrejevovou, s manželkou se nikdy oficiálně nerozvedl, poté opouští i Nižnij Novgorod
- Andrejevová ho přivedla k těsnější spolupráci s bolševickou frakcí sociální demokracie
- 1904 roztržka s MČHT, respektive V. Němirovičem-Dančenkem, Stanislavskij s ním zůstal v kontaktu
- 1905 je aktivní během revoluce a následně vězněn, byl propuštěn po protestu řady významných osobností z celé Evropy (Marie Curie-Skłodovská, Auguste Rodin, Anatole France...)

Exil – Capri

- 1906 nuceně odjíždí s Marií Andrejevovou do emigrace (Finsko, Švédsko, Dánsko, Německo, Francie a USA)
- po návratu do Evropy se usadili v Itálii na ostrově Capri, kde žilo velké množství Rusů

Vila Spinola (dnes Behring) na Capri

Hotel Quisesana na Capri

- zde ho navštěvují v létě bývalá manželka s dětmi, děti M. Andrejevové, umělci (L. Andrejev, F. Šaljapin, I. Bunin, K. S. Stanislavskij), politici (T. G. Masaryk) a bolševičtí revolucionáři (Anatolij Lunačarskij, Alexandr Bogdanov, Felix Dzeržinský nebo Vladimir Iliič Lenin)

T. G. Masaryk a M. Gorkij

M. Gorkij a K. S. Stanislavskij

A. Bogdanov, M. Gorkij a
V. I. Lenin

- s Anatolijem Lunačarským a Alexandrem Bogdanovem vytvořili filozofický systém bogostrojitel'stvo (marxismus vycházející z původního křesťanství)
- cílem bylo na základě revolučních mýtů definovat novou socialistickou spiritualitu
- věřili, že kultura a nová duchovní socialistická mytologie jsou pro úspěch revoluce důležitější než politické a ekonomické podmínky
- ve straně bolševiků ale zvítězili pragmatičtí politici jako Lenin a Trockij, kteří bogostrojitel'stvo kritizovali a prosadili mocenský a násilný přístup k revoluci
- Bogdanov byl z vedení bolševiků odstraněn, ale v porevoluční době byl hlavním ideologem organizace Proletkult, která sehrála podstatnou roli v sovětském porevolučním divadle

- 1913 se vrací do Ruska díky politické amnestii vyhlášené u příležitosti oslav 300 let dynastie Romanovců
- zapojuje se do politických aktivit bolševiků
- v období první světové války nebyl odveden kvůli zdravotnímu stavu, organizoval kroužky bolševiků
- o Leninovi a Trockým napsal: *Lenin a Trockij nemají žádnou ideu týkající se svobody a práv člověka. Jsou již zkaženi špinavým jedem moci...*
- 1917 vystupoval na podporu revoluce, ale kritizoval brutální metody bolševiků, zvláště vůči inteligenci, která se k revoluci nepřidala, zároveň byl přesvědčen, že ruská společnost není na revoluci připravena
- 1919 Lenin v dopise vyhrožuje Gorkému smrtí, pokud bude vystupovat proti bolševické moci

- 1921 se seznamuje s Mariou Budbergovou, zvanou Mura, pracovala zprvu jako jeho tajemnice, následně s ním žila, byla dvojitou agentkou
- 1921 podruhé odchází do emigrace, v době hladomoru a teroru „válečného komunismu“, jako záminku volí léčebný pobyt, nejprve žil v Německu, pak v Itálii
- 1922–1928 se usadil v Itálii, v přímořském Sorrentu, fašistická vláda mu neumožnila vrátit se na Capri
- žije zde s Murou Budbergovou, rovněž s ex-partnerkou Mariou Andrejevovou, první ženou a dětmi a se svým sekretářem Pjotrem Krjučkovem (později se stal spolupracovníkem tajné policie)

Třetí Gorkého žena –
Maria (Mura) Budberg

Vila v Sorrentu

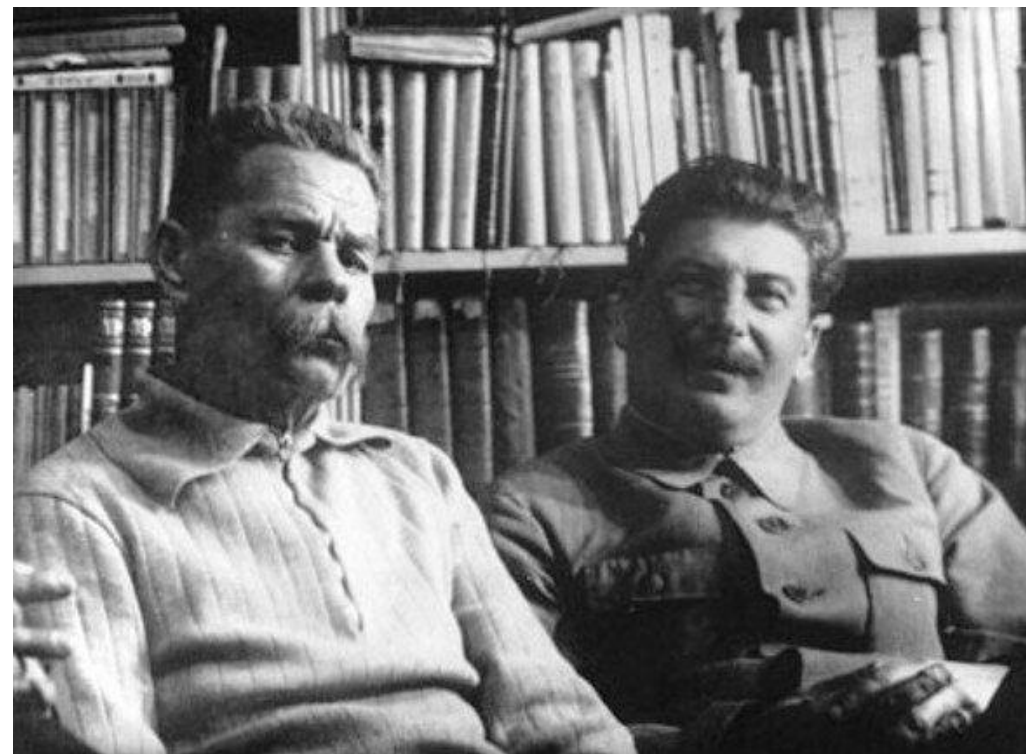

- 1928 vrací se do Ruska po oficiálním pozvání Josifem Vissarionovičem Stalinem a vyjednávání, v letních měsících žije v Sorrentu
- 1929 navštívil pracovní kolonii (gulag) na Soloveckých ostrovech a napsal o ní text – de facto ospravedlnil teror
- od roku 1932 žil v Rusku natrvalo
- Stalin považoval Gorkého návrat do vlasti za vítězství nad fašistickou Itálií v propagandistické válce
- Gorkij je využíván k cílené propagandě (jsou po něm pojmenovávány ulice i město Nižnij Novgorod)

M. Gorkij a sovětští pionýři

- 1934 je na něj uvaleno domácí vězení
- 1934 se stal prvním předsedou Svazu sovětských spisovatelů, organizace prosazující socialistický realismus, umožňující cílenou cenzuru a znemožňující volný trh v oblasti literatury
- nebyl členem komunistické strany
- 1934 nečekaně umírá Gorkého syn
- 1936 umírá M. Gorkij
- v obou případech se spekuluje o otravě jedem

M. Gorkij a J. V. Stalin

Spisovatel

- psal povídky, romány, divadelní hry
 - divadelní hry – realismus a naturalismus v ruské dramatice:
- 1901 *Měšťáci* (rusky Měščanie – kupecká vrstva nižší než měšťáci)
- 1902 *Na dně*
- 1904 *Letní hosté* (rusky Dačniky, dača – chata)
- 1905 *Barbaři a Děti slunce*
- 1906 *Nepřátelé*
- 1909 *Poslední*
- 1910 *Jakov Bogomolov, Podivíni a Vassa Železnovová*
- 1930 *Somov a ti druzí*
- 1932 *Jegor Bulyčov a ti druzí*
- 1933 *Dostigajev a ti druzí*

Na dně

- původní názvy hry – Bez slunce, Noclehárna, Dno, Na dně života
- žánr – obrazy

Bosáci

Postavy

- bez hlavního hrdiny
- nejnižší vrstvy společnosti (žebráci, prostitutky, bosáci, alkoholici...)
- každá postava má svůj specifický osud – co postava, to životní příběh (narace typická pro povídky)
- Gorkij určuje u postav věk, zaměstnání či sociální pozici

Místo

- noclehárna a dvůr
- sklepní místnost připomínající jeskyni
- popsáno s naturalistickou detailností ve scénické poznámce

Časové údaje

- jaro, předjaří
- ve čtvrtém dějství se situačně hra vrací k prvnímu

Situace

- vstup doprostřed dění
- zobrazení několika simultánních situací v noclehárně

Z inscenace Na dně (MČHT, 1902)

Téma lidství

- vlivy čechovovské dramatiky – zachycuje marné touhy, nerealizované sny a marné naděje
- skrze postavu Luky zaznívá základní poselství hry – znovuprobuzené lidství
- vliv filozofie Ludwiga Feuerbacha – náboženství humanismu (víra v člověka)
- podle Gorkého má literatura a umění probouzet v lidech nové lidství
- prvotní zoufalství obyvatel noclehárny:

Berlák: *...nešťastný, nepotřebný, ztracený lidi...*

Nasťa: *...Mám toho po krk... Jsem tady zbytečná... A lidi jsou na světě vůbec zbytečný...*

- humanistické poselství poutníka Luky
- postavy pod jeho vlivem reflektují ve 4.dějství svou životní situaci a zpytují své svědomí

Luka: *...copak se to smí... nechat člověka na holičkách? Ať je jaký je, je to člověk a vždycky má svou cenu...*

Satin: *...Existuje jenom člověk, všechno ostatní je dílo jeho rukou a jeho mozku! Člověk! To je skvělý! To zní... hrdě! Člo-věk! Važte si člověka! Nelitujte ho... neponižujte ho svou lítostí, ale važte si ho! Pojd' se na to napít, Barone, ať žije člověk! (Vstane.) To je dobrý, mít pocit, že jsi člověk!... Jsem kriminálník, vrah a falešnej hráč... na ulici se lidi za mnou votáče a vobčas řeknou: „Gauner. Proč ten lump nepracuje?“ A proč bych pracoval? Proč? Abych se nažral? (Chechtá se) Vodjakživa jsem opovrhoval lidma, který se starali hlavně vo to, aby měli plnej bachor! V tom to není, Barone! V tom to teda není! Člověk je něco víc! Něco víc než plnej bachor!*